

Debreceni Egyetem

Műszaki Kar

Építészmérnöki Tanszék

Irodaépítészet jövője, a hibrid munkavégzés

Sike Boglárka

MSc hallgató

Témavezető: Kovács Péter DLA

Tanszékvezető: Szentirmai Tamás

Debrecen

2023.

Tartalomjegyzék

1	Bevezetés	4
2	Mit is jelent a távmunka és a home office munkaforma?	4
3	Miért is szeretnek az emberek az irodai tereken kívül dolgozni?	5
4	A távmunka hátrányai	6
5	Megváltozott az, ahogyan dolgozunk	8
6	Hibrid munkavégzés és az irodahasználat egyensúlya	9
7	Itt az ideje, hogy az irodatermek felzárkózzanak.....	12
8	A munkahelynek választási lehetőséget kell kínálnia.....	12
9	Hogyan vonható be minél több ember?	14
9.1	Interjúk, beszélgetések.....	14
9.2	Workshop.....	15
9.3	Irodahasználati elemzés	15
10	A jövő munkahelye és munkahelytervezése	17
11	A „resimercial” tervezés térnyerése	18
12	Otthon terei az irodában is	19
12.1	Konyha az irodában	20
12.2	Pihenőszobák	21
13	Rugalmasság minden területen.....	22
13.1	Kültéri irodák	24
13.2	Egészség támogatása.....	25
13.3	Tisztálkodási lehetőség	25
13.4	Kerékpárral az irodába	25
13.5	Sportolási lehetőség az irodában.....	26
14	Az iroda, a csapat összehozása érdekében	27
15	Kényelmi szolgáltatások és terei	28
15.1	Játék terei	28
15.2	Kisgyermek az irodában.....	29
15.3	Háziállatok az irodában.....	30
16	Művészet hatása az irodatermekben.....	32
17	Megnő az irodaépítészet szerepe a jövőben	33
17.1	COPUS, Koppenhága, Dánia	34
17.2	T-Mobile Központi Campus, Washington, Egyesült Államok	36

17.3	Sony Music, London, Egyesült Királyság	38
18	Konklúzió, összegzés	41
19	Forrás.....	42
20	Képi forrás.....	44

1 Bevezetés

Míg régebben szinte egyértelmű volt az irodaterекhez kötött munkavégzés, ma már fő kérdésként merül fel, hogy az irodában vagy irodán kívül dolgozunk-e?

Napjainkban valószínűleg nem találkozhatnánk olyan személlyel, aki ne hallotta volna már a home office, vagyis az otthoni munkavégzés kifejezést. Ennek egyik fő oka a koronavírus megjelenése világszerte.

2020.március 11-én az Egészségügyi Világszervezet (WHO) a koronavírus járványt világjárvánnyá nyilvánította. Ezt követően az embereknek nem csak magával a covid19-cel kellett szembenéznük, hanem az ellene való védekezésre hozott korlátozásokkal is. A szigorú szabályok teljesen átalakították az emberek mindennapi életét, környezetét, közöttük a munkaszokásait is.

Habár már a koronavírus megjelenése előtt, a XX. század felétől kezdve vált egyre elterjedtebbé és ismerté a home office és a távmunka alkalmazása, mégis az ilyen formában dolgozó emberek aránya 2020 májusában érte el a csúcst a járvány megjelenése miatt.

Vitathatatlan, hogy az irodán kívül végzett munka népszerűsége a járványt követően sem csökkent, és valószínűleg a jövőben a munkakultúránk jelentős részét alkotja majd. Ennek ellenére a dolgozatommal szeretném alátámasztani, hogy az irodaterек használata épp olyan hasznos és fontos, mint ahogy az a távmunka megjelenés előtt volt. Az irodaterек építészete most mindennél lényegesebb a vállalatok életében ahhoz, hogy a munkavállalókat visszacsalogassák ezekbe a munkakörnyezetekbe.

2 Mit is jelent a távmunka és a home office munkaforma?

Amikor az irodán kívüli munkavégzés lehetőségeiről beszélünk, a home office és a távmunka fogalmával találkozhatunk, amik annak ellenére, hogy hasonló munkavégzési formát jelentenek, mégsem azonosak.

A távmunka fogalmát a Munka Törvénykönyvének, 2012. évi I. törvényének 196. § (1) és (2) bekezdése foglalja magába és kimondja, hogy a felek között kötött munkaszerződés szerint, a munkavállaló munkáját a munkáltató telephelyétől elkülönült helyen végzi, a munkaidő egy részében, vagy teljes egészében.

Ezzel szemben a home office egy olyan, jelenleg törvényben nem szabályozott foglalkoztatási forma, mely a munkavállalónak átengedi azt a jogot, hogy saját maga számára határozza meg

a munkavégzési helyét. Így ez egy speciális munkaviszony, mely inkább átmeneti időszakra vonatkozik. Fontos eltérés, hogy a távmunkával szemben ebben az esetben nem elvárás, hogy a dolgozók a feladataikat számítástechnikai eszközzel végezzék, és elektronikus úton továbbítsák. Így a munkavállaló munkarendje az általános szabályok szerint alakul, de munkaszerződés módosítása nem szükséges.

3 Miért is szeretnek az emberek az irodai tereken kívül dolgozni?

A távmunka és a home office lehetősége sok munkavállaló számára vonzó. Amellett, hogy segíteni tud egy hatékonyabb időbeosztás megszervezésében, jobb egyensúlyt biztosít a munka és a magánélet között, abban az esetben, ha a dolgozók megfelelő körülményeket tudnak kialakítani az irodán kívüli munkavégzéshez. A távmunka adta flexibilitás elősegíti, hogy több időt töltsenek szeretteikkel és háziállataikkal.

Függetlenséget jelent az, hogy nem egy irodához vannak kötve. Az otthoni, vagy az úgynevezett „harmadik helyeken”, mint a coworking társalgók, kávéházak, esetleg alkalmi nyaralóhelyeken folytatott munkavégzés segítségével elkerülhető a napi ingázás.

1. ábra: Az otthoni munkaállomás kialakítása úgy is lehetséges, hogy távol maradjon a többi lakóterülettől

Amellett, hogy nem okoz gondot a reggeli, gyakran stresszel járó munkába jutás, még környezetvédelmi szempontból is számos előnnyel jár ez a munkavégzési forma. Abban az

esetben, ha az emberek, nem ülnek nap, mint nap autójukba, kevesebbszer használják a tömegközlekedési eszközöket, hogy bejussanak munkahelyikre, csökkenni tud a világ széndioxid kibocsátása. Emellett rengeteg időt megspórolható a mindennapok során. A munkanap eleji és végi ingázás elkerüléséből nyert időt a dolgozók számukra hasznosabb tevékenységekre tudják fordítani. A WHO által készített tanulmány adatai igazolják, hogy az embereknek nagyobb kedvük van sportolni, akár az otthoni környezetükben is. A járvány alatt készült felmérésük során kiderült, hogy a megkérdezettek körében megugrott a fizikai aktivitás, mivel 71%-kal nagyobb eséllyel iktatnak be napirendjükbe kisebb, átlagosan 30 perces sportokat, melyek főleg erősítő és nyújtó gyakorlatokat jelentenek. Szintén tanulmány által igazolt tény, hogy a home office mellett az embereknek több idejük jut a főzésre. Nemcsak az étel elkészítésére, hanem annak a fogyasztására is jobban odafigyelnek. Az otthon készített ételek sokszor kevesebb kalóriát és több tápanyagot tartalmaznak, mint amit a dolgozók gyorsan megvásárolnak, vagy megrendelnek a munkahelyükre. Emellett azok elfogyasztására is több időt szánnak a nyugodt otthoni környezetükben, mint egy rohanós munkanap során. Nagyobb eséllyel lesz meg a rendszeres, jól beosztott étkezés a napirendjükben, ami nagyon fontos egészségük szempontjából.

4 A távmunka hátrányai

Számos előnye mellett rengeteg elkerülhető, és elkerülhetetlen hátránya van az irodai tereken kívüli munkavégzésnek.

Mivel minden folyamata a számítógéphez kötött, így gyakoribb, hogy egyézségügyi gondok jelentkeznek az embereknél.

Amellett, hogy súlyos fizikai problémákat tud okozni a nem megfelelő otthoni munkavégzés, a mentális egészségre is hatalmas veszélyt jelenthet.

Az otthoni munkavégzés egyik legveszélyesebb hatása a mentális zavarok, mint például a depresszió, szorongásos problémák felbukkanása. A már korábban is említett WHO által készített tanulmány azt is leírja, hogy az otthon dolgozók körében bizonyos negatív érzelmi állapotok, mint például a magány, az ingerlékenység, az aggodás és a bűntudat gyakrabban jelentkeztek.

Marie Jahoda pszichológuskutató vizsgálatai igazolják, hogy ezek a negatív érzelmi állapotok miért is gyakoriak az otthonról dolgozók körében.

Elméleti szerint a munka nem csak az anyagi megélhetést biztosítja az emberek számára, hanem a mentális egészség szempontjából fontos társas ingereket és szociális kontaktokat is.

Az életünk nagy részben az irodai terekben végzett munka során ér minket, így ez az otthoni munkavégzés bevezetésével nem, vagy csak kevésbé érvényesül. Habár napjainkban a technológia segítségével már telefonon, vagy videóhíváson keresztül kommunikálhatunk kollégáinkkal, mégis ezekben a munkavégzésekben nincsenek jelen az ember számára nagyon fontos személyes szociális kontaktusok.

Problémát okozhat még az úgynevezett technostressz megjelenése is. Azt a fokozott stresszhatást nevezzük így, amely azáltal jön létre, hogy a mai rohanó és gyorsan fejlődő világban az technológián, a különböző eszközön át egyre több információ ér minket. A munkavállaló túlterheltnek érezheti magát, hiszen folyamatosan elérhető. Gyakran ennek következményeként egész nap e-mailekkel, üzenetekkel bombázzák az embereket.

Az otthoni munkavégzés az emberek magánéletére is hatalmas mértékben kihat. Habár jótékony hatással is lehet a jól megszervezett home office a munka és a magánélet egyensúlyára, ugyanúgy fennállhat annak a veszélye, hogy e kettő közötti határ elmosódik. Egyszerű feladatnak tűnhet az otthoni térben egy olyan sarok, állomás kialakítása, amely alkalmas a távolsági munkavégzéshez, de igazából még sem az.

Ha az emberek a teljesen a munkavégzésre kialakított irodai terekben dolgoznak nap, mint nap, hazaérve jó esetben semmi nem emlékezteti őket a munkájukra. Az otthon megmarad a regenerálódás, teljes kikapcsolódás helye. De ha ez nem teljesül akkor az nagy károkat tud okozni.

2. ábra: Az otthon nem mindig ideális környezte

5 Megváltozott az, ahogyan dolgozunk

A korlátozások feloldását követően kérdésessé vált, hogy a munkavállalók mikor, milyen formában és milyen arányba térnek vissza az irodatermekbe, vagy egyáltalán visszatérnek-e.

"Az elmúlt évben egyetlen terület sem ment át olyan gyors átalakuláson, mint a munkamódszerünk. A munkavállalói elvárások változnak, és sokkal tágabban kell meghatároznunk a termelékenységét – beleértve az együttműködést, a tanulást és a jólétet, hogy minden munkavállaló számára elősegítsük a szakmai előmenetelt, beleértve a frontvonalban dolgozókat, valamint a friss diplomásokat és azokat, akik ma a munkaerőpiacon vannak. Mindezt rugalmasan kell megtenni abban a tekintetben, hogy mikor, hol és hogyan dolgoznak az emberek." - Satya Nadella, a Microsoft vezérigazgatója. [4]

Nem mondhatjuk, hogy ezt az átalakulást teljes mértékben a világjárvány okozta, de kijelenthetjük, hogy nagymértékben felgyorsította a folyamatot.

Az elmúlt két év tapasztalatait nem lehet eltörölni és figyelmen kívül hagyni, hiszen a munkavállalói elvárások magasabbak, mint valaha.

A távmunka alkalmazásának ismeretében a munkavállalók nagy része átgondolta, hogy a jövőben milyen formában, környezetben szeretné végezni a munkáját, hogy az számára is a legkedvezőbb legyen. Ez a forma új munkalehetőségeket teremtett egyesek számára, így a vállalatok számára kulcsfontosságú lehet, hogy nem hagyják figyelmen kívül dolgozóik igényeit, véleményeit.

A Microsoft 2021-es Work Trend Index felmérése során 30 országban, 31 000 ember bevonásával készült tanulmányból kiderült, hogy a dolgozók 73%-a a járványhelyzet elmúltával is inkább rugalmas feltételekkel, otthonról akar dolgozni. Ez a tanulmány egyúttal arra is rávilágított, hogy az emberek prioritása nagymértékben megváltozott, befolyásolva ezzel a munkaszokásaikat.

A tanulmányban a válaszadók 47%-a mondta azt, hogy nagyobb valószínűséggel helyezik most már a magánéletüket és a családjukat a munkájuk elé, mint a világjárvány kezdete előtt. Emellett a megkérdezettek 53%-a ma már az egészségüket és a jólétüket is bizonyára előtérbe helyezik a munkával szemben, mint korábban.

Az emberek értékrendje megváltozott, és az olyan juttatások, mint az ingyenes étel, vagy a saját irodarész már nem azok, amelyekre a legjobban vágnak. A munkavállalók számára ma

már sokkal inkább kecsegtető az olyan munkahely, ahol figyelembe veszik igényeiket, támogatni tudják a rugalmasabb munkavégzésüket.

6 Hibrid munkavégzés és az irodahasználat egyensúlya

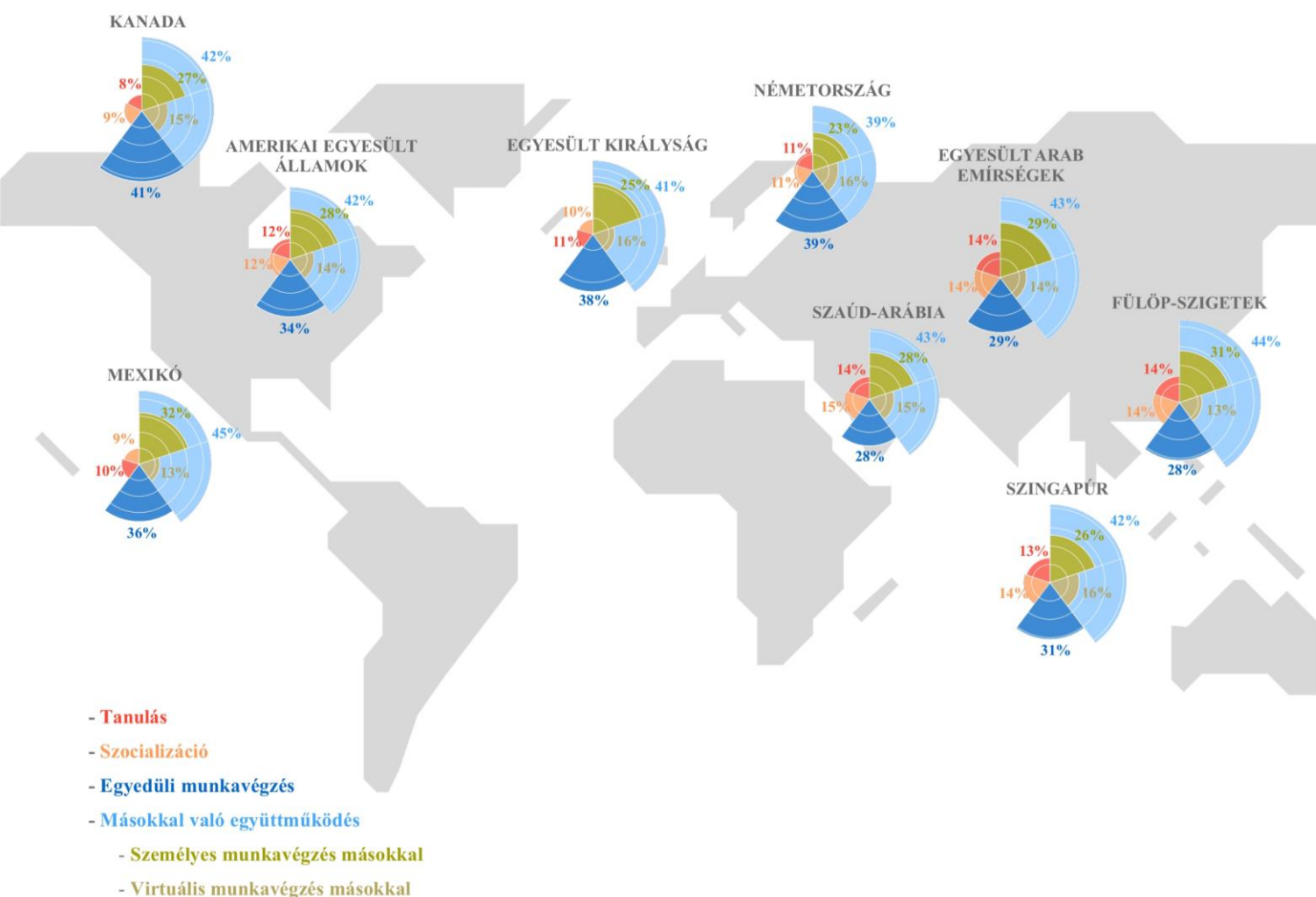
A hibrid munka azt jelenti, hogy a dolgozók bármikor és bárhol együtt dolgozhatnak. A munkavégzés történhet otthonról, az irodából, vagy egy harmadik helyről, ezáltal lehet online vagy személyes. Az ilyen formában dolgozók általában munkaórájuk egy részét az irodaterekben, míg másik részét külső helyszínen töltik.

Ma már biztos, hogy nincs visszaút a régi kerékvágásba, amikor is a dolgozók hétfőtől péntekig az irodaterekbe végezték munkájukat. Az új elvárások megértése, és az azokkal való lépéstartás olyan kihívás, amellyel ma minden vezetőnek szembe kell néznie, ezáltal tudniuk kell biztosítani a hibrid munkavégzés lehetőségét. E vegyes munkastílus térhódításával teljesen beágyazódott a munkaszokásainkba, ezáltal megerősítve azt, hogy még mindig ugyanakkora szükség van az irodai terekre is.

A Gensler építésziroda 2005 óta vizsgálja az emberek munkáját, a helyhatékonyságot és azt, hogy az alkalmazottak mit értékelnek a munkahelyi élményben. Miután a dolgozók 2022 nyár végén és őszén visszatértek az irodába, megvizsgálták hogyan, és hol dolgoznak, miért mennek vissza az irodába, mi működik, és mi nem, valamint mi hiányzik.

Legfrissebb Global Workplace Survey Comparison jelentésük azt mutatja, hogy az egész világon nagy hasonlóságok vannak a között, ahogyan a munkavállalók 2023-ban dolgoznak, és ahogyan a munkahelyek reagálnak a változásokra. Online felmérésükön 9 ország (Egyesült Államok, Mexikó, Kanada, az Egyesült Királyság, Németország, Szaúd-Arábia, az Egyesült Arab Emírségek, Szingapúr és a Fülöp-szigetek) 14 000 irodai dolgozója vett részt, ahol az adatgyűjtés két hullámban történt meg. Az első 2022. június 14 és szeptember 11. között, a másodikat 2022. november 3. és december 26 között végezték el, mely során figyelemre méltó hasonlóságokat találtak a dolgozók munkavégzési szokásaikban, de ugyanakkor a felmérés rámutatott néhány érdekes változásra, valamint a munkahelyekkel kapcsolatos elvárásokra.

Az emberek munkaszokásai a világ számos pontján hasonlóságot mutatnak

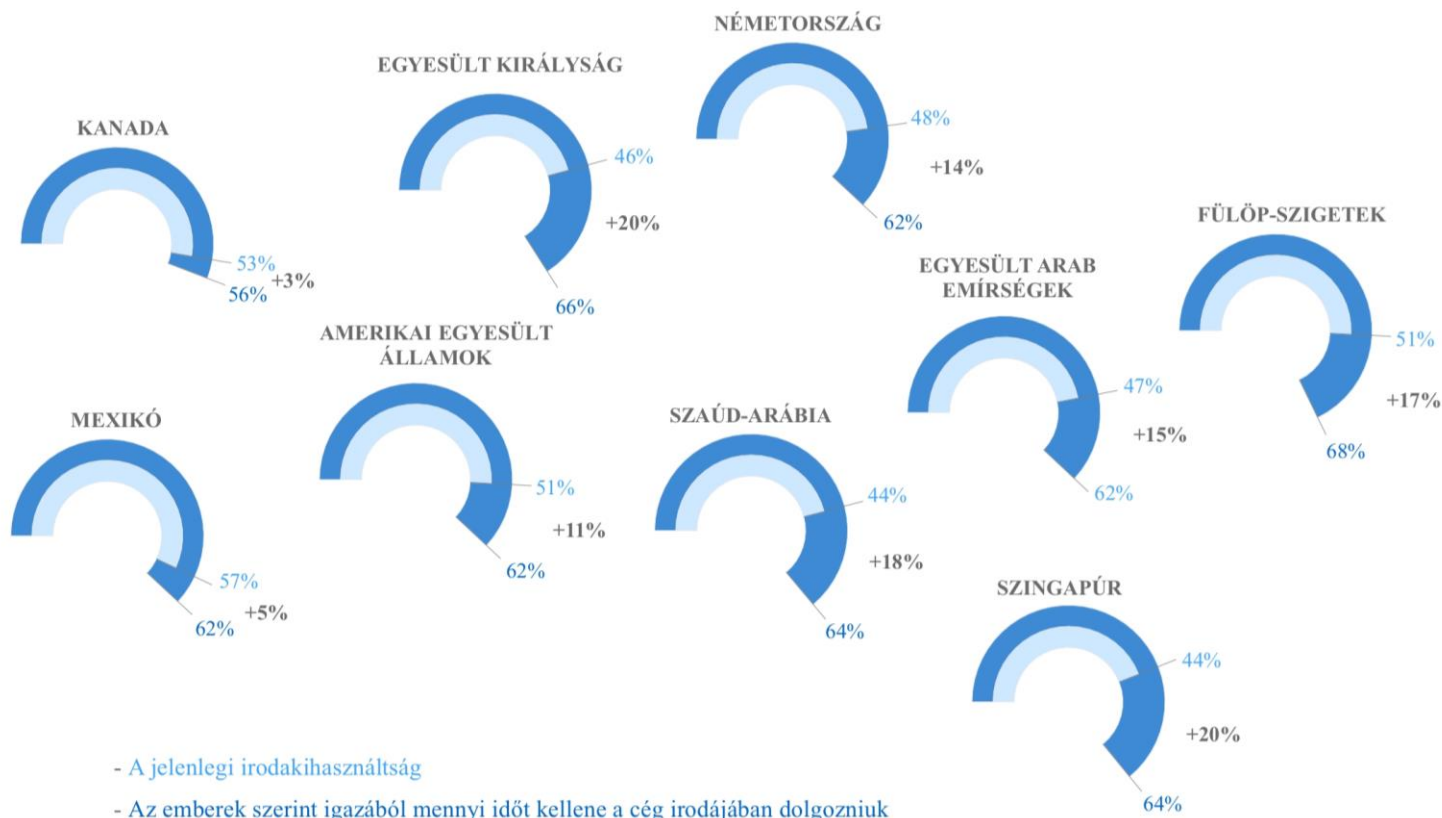

3. ábra: A munkavállalók, hogyan töltik munkaidejüket egy átlagos hét folyamán, [6] forrás alapján saját szerkesztés

A felmérés egyértelműen bebizonyította, hogy a vizsgált 9 ország dolgozói munkavégzésük során idejük nagyobb részét másokkal együtt töltik és nem egyedül, és az is kiderült, hogy a globális irodai dolgozók jelenleg munkahetük 50% -a során az vállalat irodájában dolgoznak, míg az otthoni munkavégzésük csak a hét 20% -át tette ki.

A felmérés két talán legfontosabb és legérdekesebb kérdése az volt, hogy a dolgozók véleménye szerint, ideális esetben mennyi időt kellene az irodában tölteni az egyéni munkájuk maximalizálásához, valamint mennyi időre lenne szüksége a csapat termelékenységének maximalizálásához?

Az irodai dolgozók világszerte azt mondják, hogy a termelékenység maximalizálása érdekében több időt kell az irodában tölteniük, mint jelenleg

4. ábra: A munkavállalók szerint valójában mennyi időt kellene a cég irodájában tölteniük

Az eredmény rávilágított, hogy az irodákra nagyobb szükség van, mint valaha volt, hiszen a megkérdezett dolgozók szerint mind az egyéni, mind a csapatevékenység maximalizálásához szükségük van az irodai terekre.

Ezáltal viszont, az is megállapítható, hogy a jelenlegi irodakihasználtság alacsonyabb, mint az alkalmazottak által szükségesnek érzett állapot.

Mi késztetné az embereket arra, hogy gyakrabban végezzék munkájukat az irodaterekben?

A felmérés adatait látva számos kérdés merül fel:

- Ha szükségük van az irodára a termelékenység maximalizálása érdekében, akkor miért nem jönnek gyakrabban az irodába?
- Mi tartja vissza a dolgozókat?

Erre az egyik megoldást, valószínűleg a hibrid munkavégzés idejének és formájának megszervezése, és meghatározása lenne. Annak ellenére, hogy egy elterjedt munkaformáról

beszélhetünk már, az alkalmazottak számára sokszor nehéz megállapítani, hogy mikor, miért, milyen gyakran kellene a csapatoknak személyesen összegyűlniük az irodaterekben. Ehhez amellet, hogy a vezetőknek útmutatást kellene nyújtaniuk az alkalmazottak számára, fontos lenne, hogy olyan munkahelyet teremtsenek, melyek kellően rugalmasok, ahhoz, hogy a dolgozókat támogassák. Ennek az egyik legfontosabb eszköze a megfelelő irodater kialakítása, ahol biztosítva vannak a csendes helyek és az együttműködési területek egyaránt. Azonban az irodater többsége a világjárvány óta nem változott. Kijelenthető, hogy a fizikai környezet nem volt képes lépést tartani, a rohamos változással, fejlődéssel.

A munkahelyek közel kétharmada nem változott a világjárvány óta.

7 Itt az ideje, hogy az irodater felzárkózzanak

A távmunka és a hibrid munkamodellek térnyerése ellenére az irodai tereknek a cégek teljesítése szempontjából, még mindig nélkülözhetetlen szerepük van.

A vezetőkre az eddigieknél is nagyobb teher hárul azzal, hogy újra gondolják az iroda szerepét, és egyértelművé tegyék céljaikat. Napjainkban még fontosabb a megfelelő irodai környezet kialakítása, hiszen a munkatársakat megtartó és bevonzó vállalati kultúra megerősítésében óriási szerepe van a támogató munkahelyi környezetnek. A vállalati arculatnak ma már még meghatározóbb szerepe van a munkatársak megtartásában, hiszen sok esetben a munkavállalók döntése, hogy szeretnének-e az adott szervezetben dolgozni, melyik szervezeti filozófiával tudnak azonosulni.

Mielőbb szükség van arra, hogy a fizikai környezet, az irodater is reagáljanak a változásokra. A hatékony terek és a nagyszerű munkahelyi élmény kölcsönhatása, mind a vállalkozás, a csapat, és az egyén számára is hatalmas előnyt tud jelenteni.

A munkáltatóknak fő céljuknak kell tekinteniük, hogy az irodai tereikkel bevonzzák az alkalmazottakat. Így az iroda inkább egy célpontot jelentsen számukra, mintsem egy kötelezettséget.

8 A munkahelynek választási lehetőséget kell kínálnia

A dolgozóknak minden eddiginél nagyobb szükségük van a megfelelő irodaterekre, ahol összegyűlhetnek, és produktív módon elvégezhetik a munkájukat.

A munkaszokások megváltozása, maga után vonzotta azt, hogy a dolgozók jobban tisztába vannak azzal, mit is várnak el a munkatereiktől. Ők tudják igazán milyen típusú terekre van

szükségük, hogyan és hol tudnak a legjobban dolgozni, és mik azok az élmények, melyeket csak az irodatermek tudnak számukra megteremteni a távoli munkavégzéssel szemben.

Ezáltal megállapítható, hogy a jövőben kulcsfontosságú szerepet jelenthet a közös tervezés abban, hogy a munkavállalók az irodatermek használata mellett döntsenek.

A társalkotás során a dolgozóknak lehetősége nyílik arra, hogy aktívan részt vegyenek a munkakörnyezetük kialakításában. Meglátásaik összegyűjtésével, segíteni tudják a vállalatokat abban, hogy olyan tereket hozzanak létre munkavállalóik számukra, amelyek jólétüket és jobb munkateljesítményüket hosszú távon biztosítják.

Míg régebben szinte egyértelmű volt, hogy a vállalatok vezetősége, döntötte el, hogy hogyan alakítják ki dolgozóik számára a hétköznapiak során használt tereket, ma már nyitottabban kell hozzáállniuk ehhez a kérdéshez is, ha egy sikeres, jól működő csapatot szeretnének felépíteni. Napjainkban az emberek, már nem elégednek meg azzal, ha a vezetőség által meghatározott irodai térben biztosítva van számukra egy saját munkaállomás. Ma már ők maguk akarják eldönteni, hogy az iroda melyik részén dolgoznak, hol kényelmesebb számukra, mi segíti őket a munkájuk elvégzésében. Így elengedhetetlen, hogy a vállalatok a jövőben bevonják a dolgozókat a munkakörnyezetük alakításával kapcsolatban történő döntéshozatali folyamatba.

5 ábra: Már a múlté a mindenki számára megszabott, saját munkaállomás

A munkahelyek kialakítása évtizedeken át az átlagos felhasználókra összpontosított, de napjainkba már elengedhetetlen, hogy az irodák is alkalmazkodjanak a társadalmi nézeteiben is nagyban megváltozott világhoz. Az sem kizárt, hogy a speciális igényekkel rendelkező embereknek adjanak munkát. A tervezés során nem csak a fizikailag korlátozott, például

tolószékkel közlekedő munkavállalókra kell gondolni, hanem azokra a személyekre is, akik esetleg diszlexiával, autizmussal, vagy más enyhébb mentális problémákkal élnek mindennapjainkat. Ők fokozott érzékenységgel vannak a körülöttük lévő környezetükre. Mivel a vállalatok nagy része azért gondolja újra a munkakörnyezetüket, hogy minél több dolgozójukat visszavonzzák az irodai terekbe, jelentős fontosságú lehet az inkluzív tervezés beágyazása a folyamatokba. Ennek alkalmazásához elengedhetetlen, az alkalmazottak megkérdezése, meghallgatása, hiszen inkluzív tervezési eredmény felé vezető útnak, azoknak a bevonásával kell kezdődnie, akiknek a magát a tervet szánják. Így a tervezés megkezdése előtt, az egyik legjelentősebb kérdés, hogy milyen módszerekkel lehet bevonni a munkavállalókat, ahhoz, hogy ezekkel a kutatásokkal eredményesebbé tegyék magát a terek tervezését.

6. ábra: Fogyatékkal élő munkavállalók támogatása

9 Hogyan vonható be minél több ember?

Kulcsfontosságú prioritás a projektek elkezdése során a különböző felméri módszerek alkalmazása a munkavállalók körében. Ehhez segítséget nyújthatnak például a workshop-ok, beszélgetések, pontozókártyák alkalmazása, valamint az irodahasználati elemzés során, a terek felülvizsgálata, és használóinak a megfigyelése.

9.1 Interjúk, beszélgetések

Ahelyett, hogy a tervezők próbálnák kitalálni, hogy mit is várnak majd el a terektől a használói, érdemes inkább megkérdezni ő magukat, nem pedig feltételezni. Az

alkalmazottakkal való kapcsolat lehetővé teszi, hogy közvetlenül megértsék hol akarnak dolgozni, és akár véleményük meghallgatásával, motiváltabbá válhatnak munkakörnyezetük megváltoztatása kapcsán.

9.2 Workshop

Egyik legnagyobb előnye, hogy ezeken az eseményeken a tervezőnek lehetősége nyílik arra, hogy meghallgassák, felmérjék az alkalmazottak szempontjait is és ne csak a vezetőség véleményére alapozzák ötleteiket.

A résztvevők ilyenkor kizárólag a felmerülő kérdésekre, az adott problémákra, annak megoldására tudnak koncentrálni. Ekkor a dolgozók feladata kizárólag a kitűzött cél eléréséhez vezető út felépítése.

A workshop-ok lehetőséget adnak az információgyűjtésre, de arra is, hogy dolgozók egymással megosszák saját véleményeiket, meglátásaikat. Az így kialakított konstruktív viták ugyan úgy segíteni tudják a sikeresebb eredmény létrehozását.

Ahhoz, hogy a műhelymunkák során minél hasznosabb tapasztalati visszajelzéseket gyűjtsenek a vállaltok és az építészek, érdemes sokszínű résztvevőket bevonni ezekre az eseményre. A különböző képességű, nemű, kultúrájú, más érdeklődési körrel rendelkező személyek bevonása kiemelt szerepű a felmérés során.

Az információgyűjtés sikerét, annak körülményei is nagyban befolyásolják. Ideális esetben több módszerrel és lehetőséggel kell az emberek felé fordulni, hiszen míg valaki nyíltan elmondja a meglátásait, addig vannak olyanok is, akiknek könnyebb lehet névtelenül, vagy privátabb módon átadni őszinte gondolataikat. Napjainkban már könnyen megszervezhető egy virtuális műhelytalálkozó is.

9.3 Irodahasználati elemzés

A dolgozók és az irodai terek tanulmányozása befektetés egy cég jövőjébe.

Az irodahasználati elemzéssel, az irodaterületek teljesítményének mérése során a vállalatok vezetői és a tervezők is láthatják, hogy mi működik, és mi nem a már meglévő terekben. A tér használóinak megfigyelése kulcsfontosságú ahhoz, hogy teljes képet kapjanak a jelenlegi munkakörnyezetről.

A Gensler építésziroda, The Studio Lab felfedezése, egy olyan kísérleti megközelítés a munkahely átalakításához, amely során a tereket a felhasználóik segítségével analizálják. A jelenlegi stúdiókörnyezetük hatékonyságának vizsgálatára a munkahely teljesítmény index

felmérési eszközét használták. Céljuk az volt, hogy a kollégáktól kapott észrevételek összegyűjtésével egy átfogó képet kapjanak arról, hogy milyen elvárásaik vannak a terekkel szemben, milyen a munkastílusuk.

A visszajelzések hat térhasználatot emeltek ki:

1. „A személyes produktivitást és a döntéshozatali sebességet negatívan befolyásolja a jelenlegi munkahelyi modell.” [12]
2. „Az alkalmazottak az irodát használják arra, hogy kapcsolatba lépjenek kollégáikkal mind a munka, mind a szocializáció érdekében.” [12]
3. „A tudományágak és szerepek között sokféle együttműködési igény van, amelyek változó gyakorisággal történnek.” [12]
4. „A meglévő fókuszterületek túl kevesek, és jelenleg nem optimálisak a virtuális videokapcsolatokhoz.” [12]
5. „A jelenlegi közös együttműködést szolgáló terek valójában nem felelnek meg a közös munka funkcionális igényeinek.” [12]
6. „A zárt tárgyalótermek hatékonyak, de a technológia elmaradott.” [12]

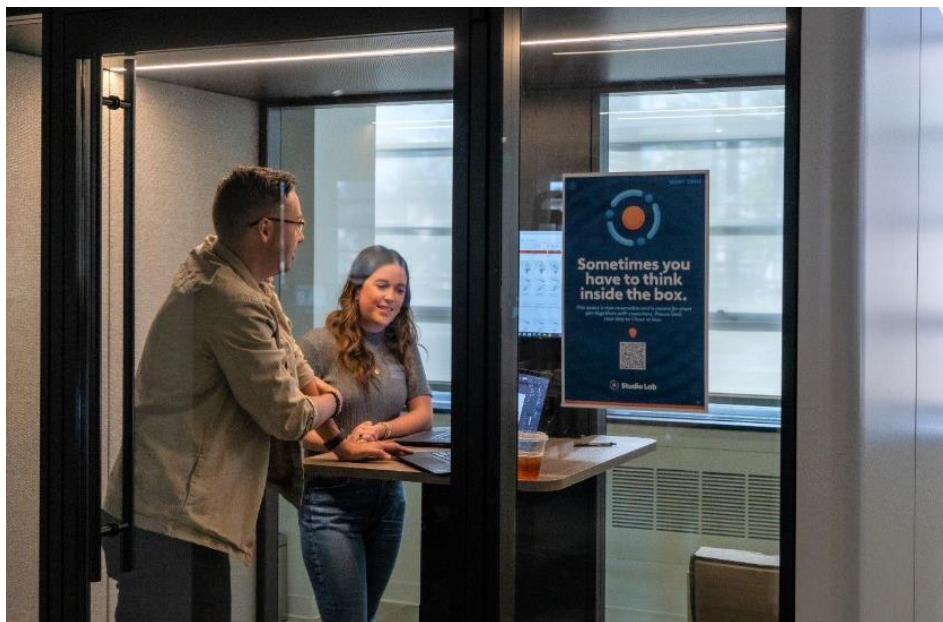
A Studio Lab koncepció

A tervezők ezzel a kísérlettel azt akarták elérni, hogy a dolgozók tapasztalatik útján tudják meg, hogy mit is várnak el az irodai környezettől melyben dolgoznak.

A Stúdió Lab koncepciója lehetővé tette számukra, hogy mozogjanak a térben, felfedezzék, hogy melyik elrendezés felel meg számukra leginkább. Ehhez olyan tértípusokat kínáltak a tervezők, melyekkel ösztönözni próbálták a dolgozókat, hogy a napjuk során különböző helyeket válasszanak, az adott feladatuk elvégzésének megfelelően. A kísérlet egyik fő alapja a felhasználók változó munkamódjainak figyelembevétele volt, mely által a tereket aktív és csendes zónákra osztották fel. Az aktív feladatokra orientálódott környezettel az önálló, vagy a csapatmunka lehetőségét teremtették meg. Ezzel szemben a csendes zóna két részre tagolódott: egy virtuális értekezleteket és asztali munkát támogató térre, valamint könyvtár működéséhez hasonló csendesebb részre.

A kialakításánál, és a bútorok elhelyezésénél a tervezők azt vették figyelembe, hogy a dolgozók legnagyobb elvárása a munkakörnyezetükkel szemben a rugalmasság. Vagyis a Studio Lab koncepciójára is igaz, hogy az emberek szabadon választhatják, és változtathatják meg munkájuk során a munkaállomásainkat, használhatják a tárgyalótermeket és pihenőtereket.

A kísérlet bebizonyította, hogy az aktív zónákban kialakított, rugalmas munkaállomások elősegítik a kollégák közötti kapcsolattartást, ezáltal ösztönzi őket az együttműködésre, valamint a csapaton kívüli tagokkal is könnyebben kapcsolatot tudtak teremteni. Viszont az is kiderült, hogy vannak még olyan térkialakítások, melyek fejlesztésre szorulnak. Világossá vált, hogy a teljesen nyitott, mobil környezet nem ideális mindenki számára. Vannak olyan dolgozók, akik igénylik, hogy meglegyen a jól megszokott helyük, a beállított székmagasságukkal, saját asztallal és monitorral, és vannak, akik vágnak az elszeparáltabb munkaállomásra. Az is kiderült a kísérlet során, hogy szükséges a tereket jelzésekkel ellátni, melyek világosan jelölik a különböző zónákat, mint például a csendet igénylő irodarészeket, így csökkentve a kockázatot. A kísérlet térprototípusok segítségével, valamint a felhasználók aktív bevonásával a vállalatok tesztelni tudják ötleteiket elképzeléseiket, mielőtt azok az iroda teljes területén megvalósulnának.

7. ábra: Biztosítani kell a felmérés során, hogy a használók folyamatos visszajelzéseket tudjanak adni

10 A jövő munkahelye és munkahelytervezése

„Az irodai munkahelyek tervezésénél a tervezők a munkaterek és a személyes munkahelyek kialakításával jelentős hatást gyakorolnak a munkahelyi légkörre.” [13]

Fő feladatnak tekinthető a dolgozók visszatérése érdekében, hogy a vezetők elérjék, hogy az iroda választott úti cél legyen a munkavállalók számára, megérje nekik az ingázás a munkahelyük és otthonuk között. Ne egy kötelezettséggént gondoljanak az irodaterekben töltött időre, hanem inkább olyan élményt és munkakörnyezetet biztosítson az számukra, amelyet nem kapnának meg a távoli munkavégzésük folyamán. Amellett, hogy hatékony terekre van szükségük a dolgozóknak, amelyek támogatják az egyéni és virtuális munkát, napjainkban már az élmények új keverékét is keresik a munkakörnyezetükben. Így felmerül a kérdés, hogy melyek is azok az új munkahelyi szolgáltatások, terek melyek visszahozzák az embereket az irodába?

11 A „resimercial” tervezés térnyerése

A „resimercial” dizájn kifejezése egyre fontosabbá válik az irodai környezet kialakítása során. Lényegében a lakossági tervezés munkahelyeken való bevezetését jelenti, amikor is a lakóterek kényelmét és stílust integrálják be az irodatermekbe.

8. ábra: Az otthon elemeinek beépítése az irodatermekbe

A covid-ból adódó korlátozások során végzett home office alatt az emberek megszokták az otthon kényelmét, ezért az irodába visszatérve ugyan ezt a komfortot várják el az ottani környezetüktől is. Így, ha a munkáltatók azt akarják elérni, hogy a távmunkát hátrahagyva az irodákat használják a munkavállalók, lényeges, hogy olyan tereket kínáljanak számukra, melyek nem csak hatékonyak és funkcionálisak, hanem kényelmesek és hívogatók, éppúgy, mint az otthoni környezetük.

Míg régebben az anyagok és a bútorok választása, terek elrendezés során a praktikum volt a fő szempont, ma már ez egy jóval összetettebb döntés. Napjainkban, ugyanolyan kiemelt szerepe van a térben használt megfelelő anyagoknak, textúráknak, színeknek.

Az irodákban alkalmazott színek, anyagok stratégiai használata nagyban befolyásolhatja a munkavállalók érzelmeit, hangulatát, viszont a „resimercial” dizájn alkalmazása során sincs erre univerzális választás. Habár megállapítható, hogy a melegebb színek, fa felületek, puhább finomabb textilek melegséget, lelkesedést, energiát árasztanak a terekben, és a hidegebb tónusok, keményebb felületek inkább a nyugalmat és az összpontosítást segítik elő, mégis egy iroda újra tervezése során itt is a használóit kell megvizsgálni a legkedvezőbb döntéshozatalhoz. Amíg egyes ügyfelek számára a mélyen telített színek barátságosak, addig mások számára a semleges, monokromatikus tónusok biztosítják a keresett melegséget.

Ugyan ilyen kiemelt szerepe van a terek megvilágításának is. A munkahelyeken gyakran elkövetik azt a hibát, hogy ugyanolyan erőségű, hideg fénnel árasztják el a tereket, mellyel hosszú távon a dolgozók mentális, és fizikai egészségét is ronthatják. Legjobb esetben biztosítani kell, hogy a terekbe minél több természetes fény tudjon bejutni, hiszen a napfény érzetének megteremtése is pozitív hatással lehet a tér használóira. Ugyanígy lehetőséget kell adni a természetes fény tompítására is. Biztosítani kell a megfelelő hőmérsékletű, akár állítható erőségű mesterséges fényforrásokat azokban a terekben, ahol ez szükséges. A megvilágítás tervezése, annak változatosságának lehetősége ugyanolyan fontos, mint a munkaterületek sokfélesége.

E szempontok figyelembevétele során, viszont nem szabad elfelejtenünk, hogy az irodának továbbra is elsősorban munkahelyként kell működnie. Az ide beintegrált lakóépületi szempontoknak nem csak kényelmesnek kell lenniük, hanem rugalmasnak, és időtállóknak is. Az irodába visszatérve az emberek számára talán még fontosabbá vált az, hogy egy folyamatosan rendezett és tisztán tartható munkakörnyezetben tölthessék napjaikat.

12 Otthon terei az irodában is

A munkavállalók többsége nem csak az otthon hangulatával, hanem annak hasznos funkcióinak egy részével is szeretnének találkozni az irodában.

12.1 Konyha az irodában

A konyha sok esetben az otthon szívét jelenti, és meglepő, de szerepük legalább olyan fontos tud lenni a munkahelyeken is.

Az irodai konyha többféle funkciót is betölthet egy vállalat életében. Hogyha jól kialakított, nem csupán az étkezésre alkalmas helyé válik. Egyfajta közösségi térként segíti a dolgozók kapcsolatépítését, munkahelyi összejövetelek helyszínei lehetnek. Azon felül, hogy kollaborációk terepévé válhatnak, segíthetik a dolgozók egészségét is a helyes étkezést biztosító környezet megteremtésével.

Kialakítása során célszerű az irodában dolgozók számával arányos konyhákat létrehozni, valamint azt az irodatértől távolabb elhelyezni. Előny lehet, ha egyszerre több funkciót lát el.. A klasszikus ebédlőasztalok mellett, a bárpult, kávézósarok és konyhasziget segítségével elkerülhető, hogy az étkező-konyha használóinak egymásra kelljen várniuk. A hűtőszekrény, mosogatógép, és mikrohullámú sütő mellett, ma már sütő és főzőlap elhelyezése is épp annyira szükséges lehet egy irodai konyhában, mint az otthoni konyhában. Nagyon fontos ezek mellett a megfelelő tároló- és munkafelüлт biztosítása. Kellő mennyiségű tárolószekrény és polc elősegíti, a munkapultok szabadon hagyását, így azokat könnyebben lehet használni, takarítani és rendben tartani. Ezzel elkerülve az ebből adódó munkahelyi konfliktusokat.

9. ábra: Kulcsfontosságú egy jól felszerelt konyha a munkavállalók számára (Vermont SportsCar irodák és bemutatóterem)

Napjainkban egy munkahely már elképzelhetetlen kávéfőző, és forró tea készítésére alkalmas vízforraló nélkül.

Erre egy példa, hogy a svédek esetében nemzeti szinten tradícióvá vált a kávészünet, a „fika”, amely egyben a munkakultúrájuk részévé is vált. Az emberek jelentős része nem kezdi el úgy a munkavégzését, hogy el ne fogyasztana egy kávé, teát. Számukra ez egy olyan szokás, amelyre rendkívül büszkék, és a napjuk bármely szakaszában elfogadott. Nem meglepő, ha a munkahelyükön több ilyen szünetet is beiktatnak akár egyedül, vagy társaságban. Úgy gondolják, hogy nagy jelentősége van annak, hogy az embereknek legyen idejük önmagukra, átgondolják dolgaikat, esetleg kiszellőztessék fejüket az irodai környezetben is. Számukra a „fika”, kávészünet egy életérzés, a munkanapjuk fontos része.

10. ábra: A svéd kávészünet: „fika”

12.2 Pihenőszobák

Annak ellenére, hogy a munkavállalók főleg azzal indokolják visszatérésüket az irodai terekbe, hogy a kollégáik mellett végezhetik munkájukat, ugyanannyira fontos, hogy egyedül legyenek.

A munkahely és az otthon közötti határ még jobban el tud mosódni, ha a vállalatok a nyugalmat, csendet és elvonulást biztosító tereket is hajlandók kialakítani irodáikban. Ahogy az otthonunkban is megvan az a hely, ahova szívesen vonulunk el, ha kimerültek vagyunk, és össze szeretnénk magunkat szedni, úgy az irodában is szükségünk van ezekre. A dolgozók mentális egészsége épp olyan fontos a hatékony munkájukhoz, mint a fizikai jóllétük. A stresszmentes zónák, esetleg meditációs, vagy jógaszobák hozzásegíthetik a

dolgozókat, hogy gyorsabban feltöltődjenek, és aktívabb munkát tudjanak végezni az irodában.

11. ábra: Zárt pihenőterek az irodában (Adobe újonnan felújított központja)

13 Rugalmasság minden területen

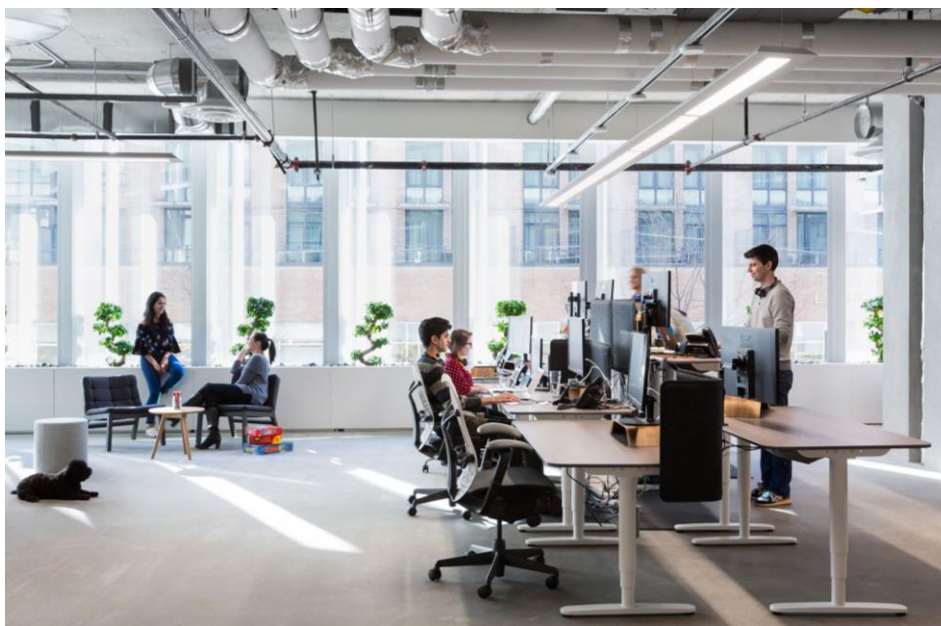
A rugalmasság jelenléte az irodatermekbe ma már elengedhetetlen, hiszen a munkavállalók és a munkáltatók is számos területen tudnak profitálni belőle.

Érthetjük ezt úgy, hogy a dolgozók számára pozitív, ha egy cég megengedi, és biztosítja is a távmunka feltételeit, de ugyanolyan fontos, hogy az irodában is választási lehetőséget kínáljanak számukra, hogy hol és hogyan szeretnének dolgozni.

Ameddig régebben olyan kötött irodai elrendezésekkel találkozhattunk, mint az egysávós-, kétsávós-, háromsávós elrendezés, a folyosó nélküli nagyteres elrendezés, ma már olyan terekben kell gondolkodniuk a tervezőknek, melyek folyamatosan alakíthatók, változtathatók.

A home office alatt, az emberek az otthonaikban rugalmasabban használták a tereket. Ugyanezeket a választási lehetőségeket az irodáknak is tudniuk kell sokféle terekkel, elrendezési lehetőségeikkel.

Amennyiben az irodák még mindig csak a helyhez kötött, szabályos munkaállomásokat adják a dolgozóknak, nagyobb valószínűséggel választják az ingázásmentes otthoni távmunkát. Már az is segíthet, ha moduláris és állítható bútorokkal, valamint mobil táblákkal teszik kényelmesebbé a benti munkavégzést. A helyiségekben lévő mozgatható asztalok, székek, táblák, tárolók ezáltal biztosítják, hogy a területek különféle módon, és körülmények között használhatók legyenek.

12. ábra: Választható és alakítható munkaállomások

Az emberek nem azért akarnak visszatérni ezekbe a terekbe, hogy a napjuk nagy részében egy helyhez legyenek kötve, hanem hogy a kortárs munkahelyek rugalmaságukkal, és lehetőségeikkel támogassák őket.

A hibrid munkavégzés beágyazódásával már arra is kell gondolnunk, hogy az irodában meglegyenek azok a terek melyek segítségével könnyebben kapcsolatba léphetünk azokkal a kollégákkal, akik távmunkában dolgoznak. A mai rohanó világban egy vállalkozás gördülékeny működéséhez elengedhetetlenek a megfelelő eszközök, és az azonnali lehetőség az online információ cseréhez. Az irodának rugalmas tereivel is tudnia kell ezt segíteni. A kisebb telefonfülkék mellett, létszámtól függő, fix vagy ideiglenesen kialakítható szobákkal, tárgyalótermekkel.

13.1 Kültéri irodák

Az nem számít újdonságnak, ha egy iroda erkélyjel, terasszal rendelkezik, viszont ezeknek egyre kiemeltebb szerepük lehet a munkakörnyezet tervezése során. Amennyiben az irodának ezen részei nem csak a dolgozók egészségére és jólétére vannak pozitív hatással, hanem koncentrált munkavégzésüket, kollégáikkal való együttműködésüket is segítik, kulcsfontosságú szereppel rendelkezhetnek egy cég életében. Ebben az esetben olyan kényelmi és tájelemi eszközöket kell alkalmazni a tervezés során, mely a hagyományos beltéri irodai funkciókat teremti meg a kültéri környezetben. Az alkalmazottak által használt ilyen tereket a termelékenység, és a pihenés szempontjából is optimalizálni kell. A beltéri térszervezéshez hasonlóan, ebben az esetben is a különböző használatra alkalmas részeket kell kialakítani. Meg kell állapítani, hogy melyek optimálisak a szabadtéri csoporttalálkozókon, megbeszéléseken való részvételhez, vagy éppen a személyes hívásokhoz, munkavégzésekhez. A tájtervezési technikák és a fejlődő technológiák segítségével lehetséges, hogy a külső terek olyan helyé váljanak, ahol az alkalmazottak pihenhetnek, szocializálódhatnak, valamint produktívak lehetnek a munkanapokon.

13. ábra: Kültéri munkavégzés lehetősége (Facebook irodája, Palo Alto)

13.2 Egészség támogatása

A járványt követően több ember is jobban odafigyel az egészségére, ezt elősegítő szokásaikra. Az otthonukból kilépve az irodaterek használata közben is elvárják, hogy támogassák őket ebben. Mindenki érdekét szolgálja, ha a terek biztosítják az alkalmazottak jólétét, egészségét, hiszen a közös irodahelyiségek használata miatt, az irodai higiénája is közös ügy.

13.3 Tisztálkodási lehetőség

A covid alatt kialakult egyik szokásunk, a sűrűbb kézmosás. Emellett vannak olyan emberek és kultúrák, ahol az irodahasználat során a fogmosás, átöltözés lehetőségét is biztosítani kell. A helyiségekben elhelyezett egyszerű, megfelelő berendezések és könnyen elérhető termékek, mint például az érintésmentes kézfertőtlenítő adagolók a magas szintű személyi higiénia lehetőségét biztosítják. Az öltözők kialakítása, zuhanyozási lehetőségek megteremtése az irodában, több lehetőséget is ad az emberek számára.

14. ábra: Zuhanyzási lehetőség az irodába érkezve (Havas Group új irodái)

13.4 Kerékpárral az irodába

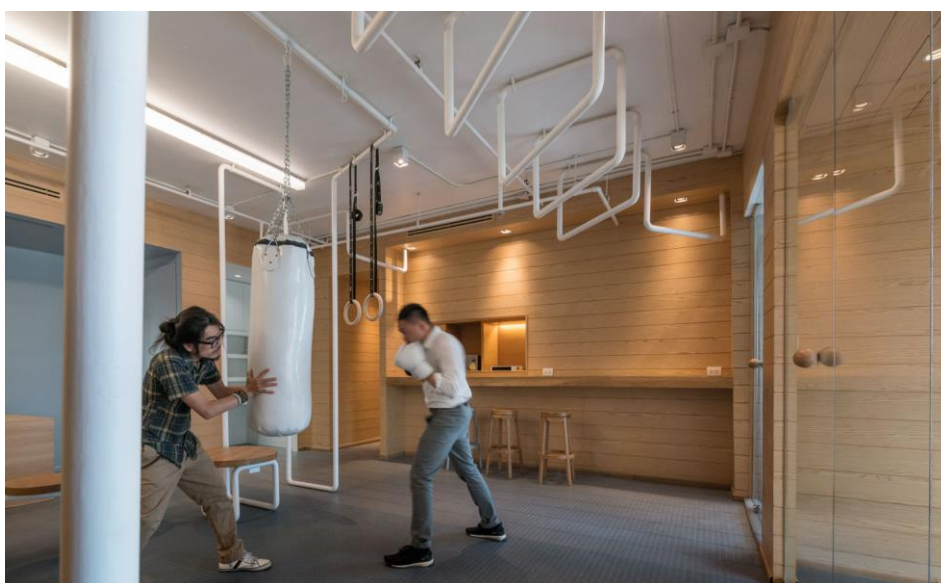
Abban az esetben, ha a dolgozóknak van hol átöltözniük, lezuhanyozniuk, többen gondolkodnak el azon, hogy kerékpárral, vagy gyalog érkezzenek az irodába. Napjainkban sokan figyelnek oda környezetük védelmére, és választják inkább a kerékpárjaikat, rollerieket arra, hogy munkába jussanak. Így fontos, hogy a vállalatok is támogassák a munkavállalókat ebben is. Ehhez szükséges a megfelelően védett és elérhető tároló biztosítása, valamint a mozgásból adódó kényelmes higiéniai terek biztosítása.

15. ábra: Zuhanyzási lehetőség az irodába érkezve (Havas Group új irodái)

13.5 Sportolási lehetőség az irodában

Ahogy az a WHO felméréséből már korábban kiderült, az emberek a korlátozások ideje alatt nagyobb eséllyel végeztek kisebb testmozgásokat otthon, mint amikor munkájukat az irodatermekbe végezték. Ebből is kiderül, hogy az emberek többségének igénye van a munkanapok folyamán is a mozgásra, amire az irodai ülő munka során nagy szükségük is lehet. Amennyiben a munkaadók támogatják a munkavállalók testi egészségét, azzal mentális egészségüket is védik. Ha a tervezés során gondolkodnak az mozgásra alkalmas terek, jógatermek, vagy edzőtermek kialakítására azzal a munkavállalók nem csak egy remek lehetőséget kapnak, érezhetik, hogy megbecsülik őket.

16. ábra: Az egészséget támogató irodai tér (Inteltion Office)

14 Az iroda, a csapat összehozása érdekében

A kényszer távmunka rávilágított, hogy egy vállalat életében mennyire fontos a személyes együttlét lehetősége. Holott a mai fejlett technológiák segítségével, már bárhol és bármikor lehetséges a kollégák együttműködése, mégis az iroda nélkülözhetetlen ilyen szempontból egy sikeres cég esetében.

Az iroda olyan helyként szolgálhat, ahol a dolgozók együtt fejlődhetnek, segíthetik egymást, találkozhatnak és beszélgethetnek akár nem csak a munka céljából.

Egy közösségi terekben gazdag iroda ezt biztosítja számukra, hiszen a vállalatok, már felfedezték, hogy energiát kell fektetniük az összetartó, barátságos, egymást segítő csapat létrehozására ahhoz, hogy hosszú távon mindenki sikeres legyen a munkavégzése során.

Napjainkban egyre gyakoribb, hogy a vállalatok csapatépítő eseményeket tartanak.

Néhány szervezett ebéd, stratégiai megbeszélés, negyedévértékelő, vagy esetleg egy karácsonyi party, születésnap, névnap megünneplése sokat jelent egy csapat összekovácsolásához.

Ezek a kezdeményezések arra ösztönzik a kollégákat, hogy összegyűljenek, kötődjenek egymáshoz, és kapcsolatokat építsenek ki, javítva a vállalati kultúrát. A már említett közösségi terek, mint például a társalgók, étkező részek, kültéri gyülekezőterek akár tartalmas események helyszínéül is tudnak szolgálni. Így ezeket a rendezvényeket és összejöveteleket a cégek bármikor megrendezhetik saját irodáikban.

A személyes élmények biztosításával a szervezetek hatékonyan növelhetik az iroda vonzerejét.

17. ábra: Közöségi terek kiemelt szerep (T-Mobile Központi Campus)

15 Kényelmi szolgáltatások és terei

Míg régebben az iroda nem jelentet mást, mint a munka jellegéhez, munkafolyamatokhoz igazodó, az ahhoz szükséges tér és terek egymáshoz viszonyított elrendezését, napjainkban már a kényelmi szolgáltatások is szerves részét képezik.

Ezek lehetnek a hozzájuk tartozó kávézók, éttermek, büfék, vagy akár a technológia mentes zónák. Az irodákat ma már számos egyedi funkciójú helyiségekkel látják el annak érdekében, hogy azokkal segítség, kedvezzenek a különböző korosztályú, vagy élethelyzetben lévő dolgozóknak. A megfelelő munkahelyi kultúra kiépítése vonzza és megtartja az embereket.

15.1 Játék terei

Furcsának tűnhet, de számos előnnyel jár, ha az irodákban külön helyet szánunk a játéknak és szocializációnak, a kikapcsolódásnak és a stressz levezetésének.

Kutatások által bizonyított tény, hogy a játék segíti a tanulást, a kreatív gondolkodást, és sokszor az egyhangú nap folyamán motivációt ad az embereknek. Lehetőséget nyújt a kapcsolatok építésére, csapatteljesítmény javítására. Az irodában lévő helyiségeknek segíteniük kell, hogy megismerjék egymást, találkozzanak a tárgyalóhelyiségeken, munkaterületeken kívül is.

Semmi nem támasztja alá, hogy a felmerülő kérdéseket, problémákat csak a tárgyalóterekben, munkaállomásokon lehetne megoldani. Ezzel szemben a játék mentális és fizikai jólétre gyakorolt pozitív hatása a virágzó, kreatív és elkötelezett irodai kultúra összetevője lehet. Fontos viszont, hogy a tervezés során ne felejtsük el, hogy egy játékos iroda a munkavégzést segíti, nem egy játszótér.

18. ábra: Kikapcsolódási lehetőség a munkanap folyamán (Google Offices, Cambridge)

15.2 Kisgyermek az irodában

A modern munkahelyek egyre inkább családbarát szemlélettel rendelkeznek, így sok esetben a mai irodatermeknek segíteniük kell az ezt szolgáló környezet megteremtését.

Ez nem számít újításnak az irodaépítészet történelme során, hiszen a rendszerváltás előtt a nagyobb vállalatok saját óvodákat tartottak fenn, hogy ezzel könnyítsék meg munkavállalóik életét.

Az új típusú vállalatok esetében, nem ilyen formában támogatják a dolgozók munkamagánéletének egyensúlyát, de rugalmasságuk által lehetőség nyílik arra, hogy néha gyerekeket is behozzanak az irodába. Napjainkban ezek, különleges helyzeteknek számítanak. Többnyire a olyan krízishelyzetekben használhatják ki ezt az irodai lehetőséget a szülők, mint például, ha a különböző óvodai, iskolai szünetek alkalmával nem tudják gyermekük felügyeletét biztosítani.

Fontos viszont kiemelni, hogy ezek a napok senki számára nem könnyűek. Ennek ellenére ma már gyakran gondolkodnak ilyen lehetőségben a nagyobb vállalatok az irodai helyiségeik újra szervezése során, hiszen a mai modern munkahelyek egyre jobban hasonlítanak az otthoni környezethez.

Az egyik legfontosabb szempont az ilyen funkció elhelyezése során, hogy meglegyen a harmónia a kisgyermekes, és nem gyermekes munkatársak között.

A vállalatoknak két lehetősége is van a családbarát tér kialakítása során. A teljesen elszeparált szülői szoba létrehozásával a munkatársak megzavarása nélkül, vihetik be az irodába a gyermekeiket a dolgozók. Ebben az esetben ezt a helyiséget a munkatevékenységektől távolabb, egy csendesebb irodai részen kell kialakítani, amit tömör, zárható, foglaltságjelzővel ellátott ajtóval kell elválasztani a többi tértől. Érdemes külön hűtőszekrényt, mikrohullámú sütőt, mosogatót biztosítani a terekben, a szülők és a gyermekek számára külön megfelelő fotelek, székek, asztalok mellett. Ellenben ezek a szobák szigorú jogszabályokhoz kötöttek, hiszen ebben az esetben, vagy a vállalatnak kell gyerekfelügyelőt biztosítani, vagy a szülő nem hagyhatja el gyermeke nélkül a helyiséget.

19. ábra: Elszeparált anyaszoba (Cisco irodák)

Egy sokkal rugalmasabb megoldást ad a gyermeksarok kialakítása, ahol a szülő vállalja a teljes felelőséget gyermekéért, így viszont a gyermekes dolgozó könnyebben mozoghat a térben, vagy tarthatja a kapcsolatot a munkatársaival.

Természetesen egy ilyen teljes mértékben családbarát környezet megteremtése első sorban a vállalati kultúrán, a különböző generációjú kollégák együttműködésén és alkalmazkodásán múlik.

Mind a két kialakításnak megvannak az előnyei, de hátrányai is egyaránt.

15.3 Háziállatok az irodában

A gyerekbarát környezet megteremtése mellett ma már az sem kizárt, ha egy vállalat állatbarát funkciójú terekkel látja el irodáit. Meg kell említeni viszont, hogy az, hogy a dolgozók kiskedvenceiket is magukkal vihetik az irodába még mindig egy szokatlan, és összetett alkalmazotti juttatásnak számít. Amellett, hogy a terek kialakítása során fontos figyelembe venni a kisállatokhoz tartozó gyakorlati szempontokat, abba is bele kell gondolni, hogy a kollégákat hogyan érinti az ő jelenlétük.

Napjainkban egyre több ember számára válik kiemelt fontosságúvá házi kedvenceik jóléte, közelsége. A háziállatok beengedése az irodába elősegítheti a dolgozók kikapcsolódását, társaságuk stresszoldó hatású lehet. Így a monoton irodai munkát megtörve a dolgozók vidámabbakká, kiegyensúlyozottabbakká válhatnak.

Állatbarát irodák kialakítása során a legfontosabb, hogy olyan irodai környezetet hozzunk létre, mely minimalizálja a zavaró tényezőket, és maximalizálja a termelékenységet, ezzel elősegítve a békés és hatékony együttműködést a dolgozók között.

Tervezői kihívást jelent az olyan terek létrehozása, amelyek az emberek és kisállatok igényeit is képesek kielégíteni. Már nem csak arra kell odafigyelni, hogy a dolgozók munkáját közösségi terekkel támogassák az irodában, hanem arra is ügyelni kell, hogy az oda érkező háziállatoknak elég mozgásterük legyen, úgy is, hogy senkit nem akadályoznak. Emellett biztosítani kell a kiskedvencektől mentes tereket is, mint például a zárt konyhákat, étkezőrészeket, tárgyalótermeket.

Annak ellenér, hogy nehéz ilyen környezetet kialakítani, és valószínűleg mindig is vitatott kérdés lesz a háziállatok jelenléte az irodában, a jövőben nem árt a vezetőknek nyitniuk a lehetőség felé is.

20. ábra: Háziállatok az irodaterekben (PetSure Offices)

16 Művészet hatása az irodaterekben

A covid után sok esetben nem csak a terek átalakításával akarják visszavonzani az irodába a dolgozókat, hanem a vállalati kultúra újragondolásával is. Egy erős vállalati kultúra felépítése elősegíti a termelékenységet, a munkavállalók megnyerését, jólétét és elkötelezettségét.

Meglepő, de ezek egyik kulcsfontosságú eszköze lehet a művészet, ha jól alkalmazzák az irodaterekben. A pozitív alkalmazása akkor jön létre egy vállalat esetében, hogy ha az a márkájának, kultúrájának, gondolkodásának vizuális megjelenése is egyben.

A művészet nagy előnye az, hogy túllép a nyelvi és a kulturális korlátokon, így a kommunikáció és a kapcsolatteremtés egyik fő eszköze. Ez a tulajdonsága az, amivel nem csak abban segíti a vállalatokat, hogy javítsák az alkalmazottak élményét, egy szavak nélküli kommunikációs lehetőséget nyújt számukra, mellyel kifejezhetik mit is képviselnek, mi a jövőképük, értékük.

A művészeti alkotások ma már nem csupán szebbé teszik a tereket. Hatalmas szerepet kapnak abban, hogy egyedi irodákat teremtsenek, melyek segítik a vállalatok kitűnését, márkaépítését. A munkahelyeken jelenlévő művészet átgondolt, indokolt és hatékony alkalmazása nem csak a terek folyamatos használóira lehet pozitív hatással, hanem azokra is, akik például ügyfélként, vagy leendő alkalmazottként érkeznek az irodába. Elősegítheti a pozitív első benyomást, lehetővé téve a kapcsolatok építését, új üzlet teremtését. Kijelenthető, hogy esztétikai hatása jelentős szerepet játszik a helyteremtésbe, pozitív környezet létrehozásában, és az emberek terekbe való bevonzásában.

Az vitathatatlan, hogy egy érdekes, szép művészeti elem, plusz hangulatot tud adni a tér számára, de fontos nem megfeledkezni a kézzel meg nem fogható, nem látható ágáról, a zenéről sem.

Ma már a nem koncentrált munkavégzést szolgáló, kreatív alkotást, pihenést, közösségi kapcsolatok építését segítő terekben, a jobb munkahelyi élményt elősegítheti a zenehallgatás lehetősége. Amellett, hogy az irodai terek monoton csendjét megtöri, bizonyítottan stresszoldó hatása van, biztosítja az emberek kikapcsolódását, segíti kreatív gondolkodását. A művészet pozitív környezetet tud teremteni, mellyel a vállalatok javíthatják mindenki munkahelyi közérzetét, mentális egészségét, jólétét.

21. ábra: BBDO reklámügynökség irodája (Shanghai), ahol kreatív alkotások jelképezik a cég iparágban betöltött szerepét

17 Megnő az irodaépítészet szerepe a jövőben

Kijelenthető, hogy az irodaépítészetnek a távmunka népszerűsége mellett is jelentős szerepe van, és lesz az építészetben.

A vállalatok tisztában vannak azzal, hogy a tereik újragondolása, megújítása nélkülözhetetlen a fejlődésük, és a sikeres jövőjük érdekében. Így több vállalat is már új irodaterekkel fogadta a dolgozóit.

A bemutatott iroda példákkal szeretném szemléltetni, hogy mennyire fontos szerepe van a tervezése során annak, hogy a tervezők a munkakörnyezetet valóban a dolgozók számára alakítsák ki, ne pedig egy szabályt követve. Minden vállalatnak mást jelent az ideális, kedvező tér.

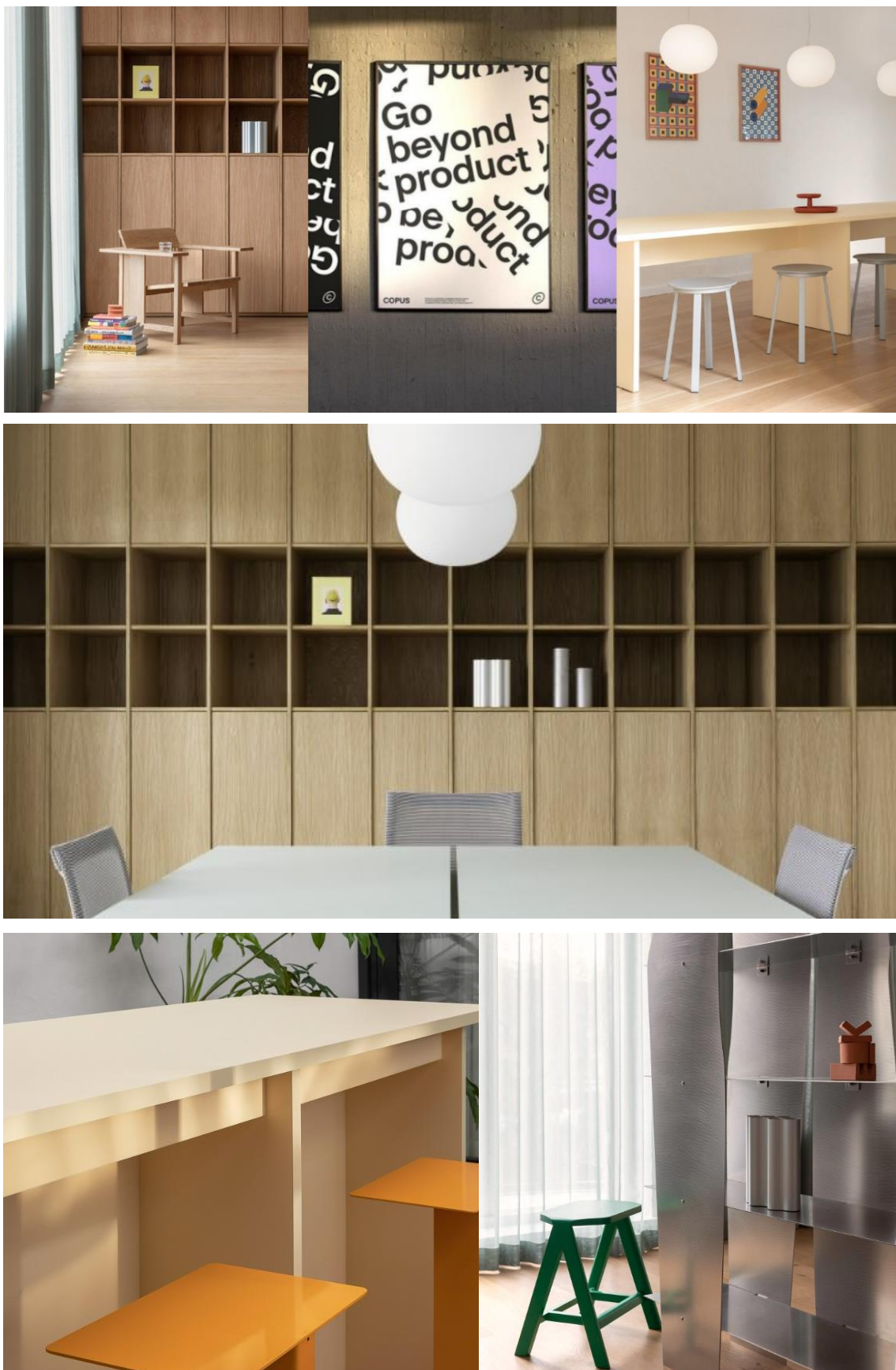
17.1 COPUS, Koppenhága, Dánia

A COPUS koppenhágai irodájának újra tervezése során a kommunikációs ügynökség dolgozóinak visszajelzéseire alapoztak, ezáltal aktívan bevonva őket a tervezési folyamatokba. Az Aspekt Office dán dizájnstúdiója által végzett, Frederiksbergben található új irodájuk kialakításában már azt a gondolatot követték, hogy csak az adott tér felhasználói tudják legjobban megfogalmazni, milyennek is kell lennie, mit is kell tartalmaznia a munkaterületeknek.

Az ügynökségnek egy régi történelmi márványépület ad helyet, mely a Müller's Mansionban található, közvetlenül a Frederiksberg Gardens mellett. A hagyományos környezettel szemben a belső terekben modern, minimalista helyiségeket alkottak meg, melyben a skandináv és a japán dizájn elemei fedezhetők fel. Az otthon melegségét megidéző tölgyfa felületeket az élénk színű fém kisbútorok és kiegészítők teszik teljessé. A lágyzöld függönyök, halványzöld műhelyasztalok és az élénksárga ebédlőbútorok a tér fontos elemei a térelválasztó és tároló elemek mellett.

A COPUS csapatának kreatív és stratégiai igényeit figyelembe véve a nyitott irodater közepén elhelyezett térelválasztó elem egyik oldalán egy nagy asztalt helyeztek el, mellyel a csapatunka, lazább munkavégzés lehetőségét teremti meg, míg a másik oldalon számos íróasztal és klasszikus munkaállomás került betervezésre a koncentráltabb munkához. Emellett vannak még hagyományosabb tárgyalók és társalgók a kötetlenebb belső megbeszélésekhez, valamint egy félig szabadtéri műhelytér székekkel, állítható magasságú asztallal és nagy táblákkal, mellyel szintén a csapatmunka lehetőségét segítik elő.

Ez a kisebb iroda bizonyítja, hogy egy irodai tér otthonos tud lenni kevés, minimalista bútorokkal, finom anyagokkal és a letisztult eleganciával. Azzal, hogy a COPUS dolgozói egy ilyen munkakörnyezetet tartanak optimálisnak, alátámasztják, hogy tér használói tudják igazán, hogy mi tükrözi igazán a cégük arculatát, gondolkodását. Számukra nem a sok és egyedi funkciós terek voltak fontosak, hanem az meghittség, a nyugalom és az otthonosság.

22. ábra: A COPUS minimalista, mégis otthonos irodája

17.2 T-Mobile Központi Campus, Washington, Egyesült Államok

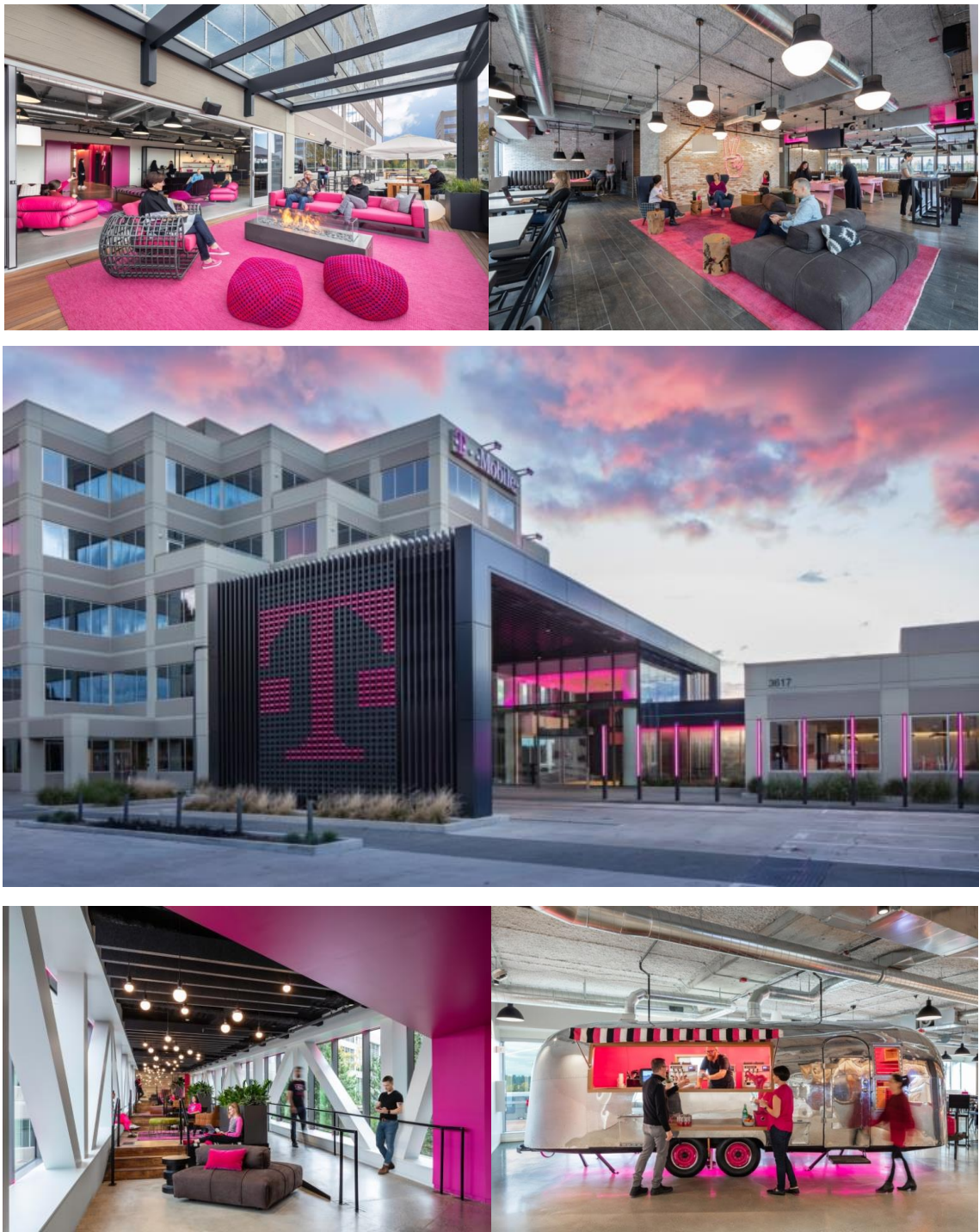
A több mint 1 000 000 négyzetméter alapterületű Bellevue-i székház felújítása során a tervezés fő szempontja az volt, hogy teljes mértékben tükrözze magát a márkát, megtartsa és bevonzza a munkavállalókat, valamint segítse az ő együttműködésüket a fejlődés céljából. A Gensler tervezőiroda felmérésekkel, a dolgozókkal készített interjúk segítségével, és így szerzett adatok elemzésével érte el, az ideális tértervezést, valamint a vállalati kultúra tükröződését.

A T-mobil legutóbb felújított, majdnem 150 000 négyzetméteres „Kettes épülete” számtalan olyan teret, szolgáltatást és lehetőséget foglal magába, amely hívogató a dolgozók számára. Nagy felszereltsége, színes berendezése mellett hatalmas tereket ad a csapatok kényelmes összegyűlésére, együttműködésére, de a „skyhidak” ugyanakkor biztosítják az épületek közötti mobilitást, folyamatos átjárást.

A nyitott és tágas irodai tereket számos tárgyaló-, és konferenciatermek egészíti ki. Ezek mellett, viszont az épületben mégis az együttműködés terei a hangsúlyosabbak. Az épület teljes mértékben arra ösztönzi a dolgozókat, hogy ne legyenek egy munkaállomáshoz kötve, szabadon mozogjanak, ha lehetőség van rá, bárhol megbeszéléseket tartsanak. A munkavégzés számtalan lehetőségei mellett a vállalat hat különféle étkezőpultot is biztosít a munkavállalók számára, valamint egy pub és bár ad helyet a kikapcsolódásukhoz.

A Campus épületét ezek ellenére is a beltéri és kültéri térkapcsolatai teszik igazán alkalmassá a dolgozók munkavégzéséhez, kreativitásához, csapatmunkájához. A tervezők és a vállalat felismerte a Csendes-óceán északnyugati térségben rejlő természetes lehetőségeket. Egy jól működő kapcsolatot építettek ki a belső terek és az épület külső környezete között, így lehetővé téve a szabadban való munkavégzést is. A zöld környezetbe elhelyezett fedett, fedetlen munkapadok és ülőhelyek mellett, itt is gondoltak a kikapcsolódást, játékot, étkezést, beszélgetést szolgáló részekre is.

A vezetők, a tervezők és a munkavállalók közös munkája egy olyan épület és munkakörnyezet kialakítását eredményezte, mely teljes mértékben a használóira van szabva. Rugalmassága, lehetőségei biztosítják, hogy az iroda terei a vállalat fejlődését és növekedést segítsék elő, miközben használói vágnak a T-Mobile Központi Campus egyedi, pezsgő munkakörnyezetébe.

23. ábra: A T-Mobile munkavállalóira szabott irodája

17.3 Sony Music, London, Egyesült Királyság

A MoreySmith tervezői 1995 óta segítik a céget abban, hogy ideális, magas színvonalú munkakörnyezetet tudjanak biztosítani ügyfeleiknek és alkalmazottaiknak. A világjárványt követően együtt élesztették újra a globális márka King's Cross központjának munkakörnyezetét, mellyel fő céljuk az volt, hogy versenyképességüket megtartva továbbra is vonzzák a világ legsikeresebb tehetségeit. Ennek érdekében a már meglévő iroda használnak segítségével, interjúk készítése, helyszíni megfigyelések előzték meg a tervezést.

„Egy csapatot béreltünk fel, hogy menjenek a meglévő kensingtoni irodájukba, és figyeljék az embereket 10 napig, hogy betekintést nyerjünk abba, hogy mit is csinálnak” – Shonagh Gardiner, a MoreySmith egyik vezető munkatársa. [29]

A munkakörnyezet felfrissítése mellett a vállalat és a tervezők is egyet értettek abban, hogy az eddig már megszokott, és jól működő dolgok megtartása ugyanannyira fontos, mint az új ötletekkel való kísérletezés.

„Szükséged van néhány dologra, amit a régi otthonodban szeretsz, és az újban jelen van. Ellenkező esetben úgy tűnik, elvesztetted a személyiségedet az út során.” [29]

Végül a munkavégzés helyeit úgy alakították ki, hogy a Sony számos márkája testreszabott saját részt kapott az épületben. A tervezők azt szerették volna elérni, hogy a cégek jól láthatóan képviselve érezzék magukat az új terekben. Erre egyik példa, hogy míg a Columbia arculatát a hornyolt beton teszi egyedivé, addig az RCA zónáit a narancssárga hullámos fémlemez színesíti.

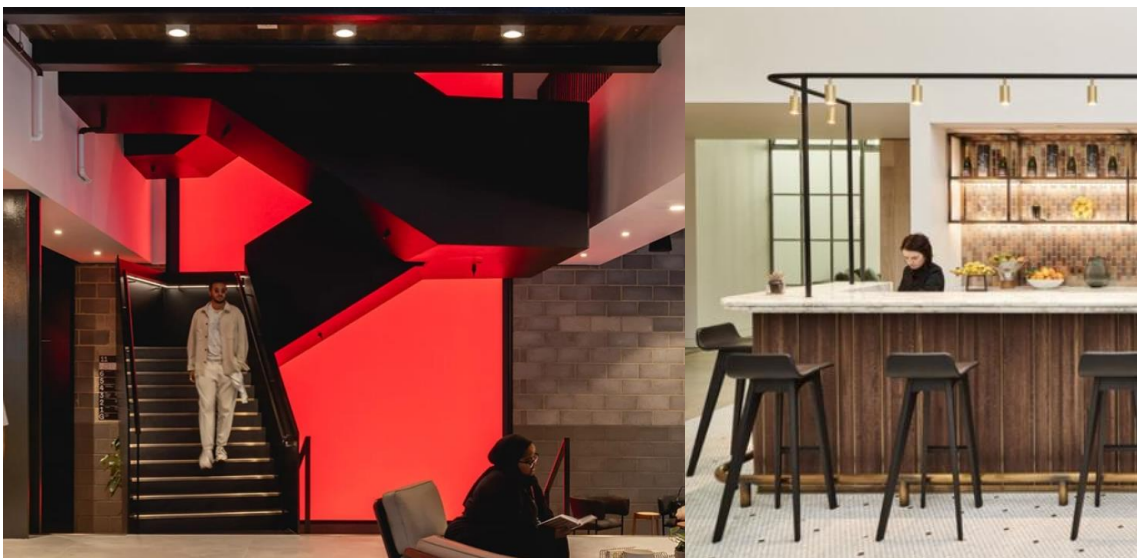
Ez egyúttal egy kihívást is jelentett, hiszen a különböző részekre osztott tereket úgy kellett kialakítani, hogy továbbra is egy egész részének érezzék azokat. A márkák saját vizuális élménnyel különülnek el, de építészetileg nagyon hasonló kialakításúak. Mindegyik térben ott van a változás, a rugalmasság lehetősége.

A tervezők ugyanakkor nagy energiát fektettek abba is, hogy a dolgozókat a hat emeletes épületben, a terek folyamatosan összehozzák a nap során.

A tetőtéri terasz, amely a munkavégzés, közösségi programok mellett fellépési helyszínként is megjelenik az épület életében, az iroda központi elemét jelenti még az épület centrumában található kávézó.

A felmérés sikerét az is bizonyította, hogy a dolgozók megfogalmazták, hogy a zene által uralt irodában ugyanolyan nagy szükségük van a csendes munkaterületre is, mint például a pörgős, közösségi munkaterületekre. Így az épület egyik legmeglepőbb tere a könyvtár.

Sony Music londoni épületével szerettem volna ismertetni, hogy egy épületen belül, mennyi különböző arculat, igény jelenhet meg úgy, hogy közben mégis egy egységet képezve egészítik ki egymást. A felmérések során kiderült, a tervezőket is meglepte, hogy milyen nagy az igény a csendes helyekre is egy olyan épületben, ahol a munkavégzés egyik alap feltétele a zene folyamatos jelenléte.

24. ábra: Sony Music új, londoni irodájának változatos stílusú terei

18 Konklúzió, összegzés

Egy jól megtervezett irodai környezet biztosítja a dolgozók számára a monoton napok megtörését. Napjainkban, már nem beszélhetünk jól működő irodáról abban az esetben, ha a dolgozók a munkavégzésük során csak az ebédszünettel szakítják meg munkaóráikat. Nagy valószínűleg az emberek elvesztik lelkesedésüket, energiájukat, produktivitásukat.

A megfelelő irodai különböző funkciójú tereivel segíti az emberek folyamatos ritmusváltását a nap során, és ez ad indokot a dolgozóknak, hogy az iroda tereit használják. Emellett lehetőséget kínál számukra arra, hogy egymást segítsék, együttműködjenek, időt töltsenek csapatként. A távmunka számos előnye ellenére, ezeket soha nem tudja majd megadni a munkavállalók számára, így megállapítható, hogy egy vállalat jövőjében mindig is fontos szerepe lesz az irodai környezetnek.

Kijelenthető, hogy ez akkor valósulhat meg, ha a tervezés során a tervezők és a vállalatok vezetői figyelembe veszik, hogy pontosan kik is fogják használni a tereket, nekik mi a véleményük, és számukra mit jelent egy csalogató, ideális irodai környezet.

Mindig szükség lesz az irodai terekre és azok folyamatos fejlődésére, amellett, hogy a munkakultúránk jelentős részét képezi majd a távmunka. A hibrid munkavégzés megmarad, de az irodaépítészetnek nagy szerepe lesz a jövőben is.

19 Forrás

- [1] World Health Organization and International Labour Organization (2021): Healthy and safe telework, Technical brief
[9789240040977-eng.pdf \(who.int\)](#)
(Letöltés dátuma: 2023.09.09.)
- [2] Csepregi Anikó, Csanády Bettina: Z generáció és a home office viszonya 2020-ban a COVID19 idején – Pilot kutatás eredményei
<https://journals.lib.pte.hu/index.php/mm/article/view/5120/4943>
(Letöltés dátuma: 2023.09.09.)
- [3] <https://njt.hu/jogszabaly/2012-86-00-00>
(Hozzáférés dátuma: 2023.09.09.)
- [4] Microsoft (2021): The Next Great Disruption Is Hybrid Work – Are We Ready?
2021 Work Trend Index: Annual Report
<https://www.microsoft.com/en-us/worklab/work-trend-index/hybrid-work>
(Letöltés dátuma: 2023.09.09.)
- [5] Kedves Balász: A home office pszichológiai hatásai és 7 tipp a velük való megküzdéshez
<https://hszi.bme.hu/page/932/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.09.22.)
- [6] Gensler Research Institute: Global workplace survey comparison, 2023
[global-workplace-survey-comparison-2023.pdf \(gensler.com\)](#)
(Letöltés dátuma: 2023.10.13.)
- [7] <https://www.gensler.com/blog/why-embedding-inclusive-design-is-critical>
(Hozzáférés dátuma: 2023.10.04.)
- [8] <https://www.gensler.com/blog/2023-trends-accessible-and-inclusive-design>
(Hozzáférés dátuma: 2023.10.04.)
- [9] <https://www.gensler.com/blog/hybrid-is-here-to-stay-so-is-the-office>
(Hozzáférés dátuma: 2023.10.04.)
- [10] <https://www.gensler.com/blog/pilots-in-practice-key-insights-shaping-the-future-of-work>
(Hozzáférés dátuma: 2023.10.04.)
- [11] <https://epiteszforum.hu/az-irodai-ter-hatasa-a-dolgozokra>
(Hozzáférés dátuma: 2023.10.04.)
- [12] <https://www.gensler.com/blog/studio-lab-experimental-approach>
(Hozzáférés dátuma: 2023.10.20.)

- [13] szerzők: Csikós I., Dobai J., Kapitány J., Kulcsár Z., Lázár A., Dr. Makovényi F., Dr. Molnár A., Dr. Miskolcsi J., Dr. Puja Klára, Dr. Simon Anikó, Dr. Szilávik V., Szikra A., Szűcs G., Dr. Zöld A., szerkesztő: Lázár Antal: Munkahelyek építésze
- [14] <https://www.gensler.com/blog/prototyping-the-future-office-ni-workplace-pilot-program>
(Hozzáférés dátuma: 2023.10.20.)
- [15] <https://www.gensler.com/blog/are-people-the-new-workplace-amenity>
(Hozzáférés dátuma: 2023.10.20.)
- [16] <https://www.workdesign.com/2022/04/the-rise-of-resimercial-design-in-the-workplace/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.10.23.)
- [17] <https://www.workdesign.com/2023/07/top-10-ways-to-make-people-feel-more-comfortable-and-productive-at-work/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.10.23.)
- [18] <https://www.workdesign.com/2023/10/making-the-workplace-the-destination-of-choice/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.10.23.)
- [19] <https://www.workdesign.com/2023/07/the-role-of-the-office-in-2023-and-beyond/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.10.27.)
- [20] <https://allwork.space/2022/07/the-outdoor-office-is-here-to-stay-how-to-create-the-perfect-outdoor-living-and-work-room/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.10.27.)
- [21] <https://www.workdesign.com/2021/09/designing-welcoming-outdoor-spaces-for-the-return-to-the-office/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.10.27.)
- [22] <https://www.workdesign.com/2023/10/less-feels-like-more-in-hybrid-workspace-design/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.03)
- [23] <https://www.workdesign.com/2022/02/seven-ways-office-design-can-support-mental-health/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.03.)
- [24] <https://www.workdesign.com/2023/08/a-playful-office-doesnt-have-to-look-like-a-playground/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.04.)
- [25] <https://officesnapshots.com/2017/05/15/petsure-offices-sydney/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.04.)

- [26] <https://www.workdesign.com/2023/03/how-workplace-art-can-remedy-the-back-to-the-office-blues/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)
- [27] <https://www.yellowtrace.com.au/aspekt-office-copus-hq-copenhagen-creative-offices/#gallery-2>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)
- [28] <https://officesnapshots.com/2021/06/28/t-mobile-headquarters-building-two-bellevue/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)
- [29] <https://www.azuremagazine.com/article/sony-music-uk-kings-cross-london-moreysmith/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)
- [30] <https://epiteszforum.hu/negy-kulfoldi-pelda-alkalmazottakkal-valo-irodatervezesre>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.13.)
- [31] <https://woohoo.hu/epitsd-be-a-mindennapjaidba-a-fika-t-a-sved-kavezas-muveszetet/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.13.)

20 Képi forrás

1. ábra: <https://mymodernmet.com/work-from-home-sheds/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.10.13.)
2. ábra: <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20231005/katasztrofaba-torkollhat-a-home-office-641909>
(Hozzáférés dátuma: 2023.10.13.)
3. és 4. ábra: Gensler Research Institute: Global workplace survey comparison, 2023
[global-workplace-survey-comparison-2023.pdf \(gensler.com\)](https://www.gensler.com/global-workplace-survey-comparison-2023.pdf) forrás alapján saját szerkesztés
(Hozzáférés dátuma: 2023.10.13.)
5. ábra: <https://hu.pinterest.com/pin/589479038725715938/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)
6. ábra: <https://www.inc.com/brit-morse/tools-support-employees-with-disabilities-disclosure.html>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)
7. ábra: <https://www.gensler.com/blog/studio-lab-experimental-approach>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)

8. ábra: <https://www.workdesign.com/2023/04/resimercial-design-balances-comfort-and-sustainability-in-the-office/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)
9. ábra: <https://officesnapshots.com/2020/11/05/vermont-sportscar-offices-and-showroom-milton/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)
10. ábra: <https://www.thatscandinavianfeeling.com/travel/fika-time-in-new-york-city>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)
11. ábra: https://officesnapshots.com/2017/08/24/adobe-headquarters-renovations-san-jose/?utm_source=Snapshots+Weekly+Newsletter&utm_campaign=5a07e1862b-EMAIL_CAMPAIGN_2017_08_17&utm_medium=email&utm_term=0_82997c3ce9-5a07e1862b-91102245
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)
12. ábra: <https://perkinswill.com/project/bench-accounting-office-interiors/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)
13. ábra: <https://www.ns-businesshub.com/business/best-rooftop-office-terraces/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)
14. és 15. ábra: <https://officesnapshots.com/2021/02/08/havas-group-offices-sydney/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)
16. ábra: <https://www.archdaily.com/872120/inteltion-office-onion>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)
17. ábra: <https://officesnapshots.com/2021/06/28/t-mobile-headquarters-building-two-bellevue/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)
18. ábra: <https://officesnapshots.com/2016/09/12/google-offices-cambridge/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)
19. ábra: <https://officesnapshots.com/2018/01/30/cisco-offices-san-jose/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)
20. ábra: <https://officesnapshots.com/2017/05/15/petsure-offices-sydney/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)
21. ábra: <https://officesnapshots.com/2017/06/06/bbdo-offices-shanghai/>
(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)

22. ábra: <https://www.yellowtrace.com.au/aspekt-office-copus-hq-copenhagen-creative-offices/#gallery-2>

(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)

23. ábra: <https://officesnapshots.com/2021/06/28/t-mobile-headquarters-building-two-bellevue/>

(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)

24. ábra: <https://officesnapshots.com/2018/05/09/sony-music-uk-headquarters-london/>
<https://www.moreysmith.com/project/sony-music-kings-cross/>

(Hozzáférés dátuma: 2023.11.12.)